

Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi¹**An Analysis of The Relationship Between Educational Expenditures, Economic Growth and Youth Unemployment in Turkey****Funda Çundur² Necmiye Cömertler Şimşir³****Öz**

Genç nüfusun toplam nüfus içindeki payının yüksek olması ülkeler açısından hem bir fırsat penceresi hem de bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Gençlerin üretim süreçlerine etkin olarak katılımının sağlanabilmesi genç nüfusu fırsata dönüştürürken; üretim süreçleri dışında kalması işsizlik sorununu daha da artırmaktadır. Genç işsizlikteki artış ekonomik büyümenin geleceğini tehdit etmenin yanı sıra doğurduğu sosyal maliyetler nedeniyle de tüm ülkeler için önemli bir sorun oluşturmaktadır. Literatürde eğitim, işsizlik ve büyüme ilişkilerini analiz eden birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar farklı ülke ve dönemler itibariyle değişkenler arasındaki ilişkinin varlığının ve yönünün farklılaştığını göstermektedir. Bu çalışmada, 1991-2016 yılları arasında, Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ile genç işsizlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. En küçük kareler yönteminin uygulandığı analiz bulguları eğitim harcamalarının GSYH’deki payındaki bir artış genç işsizliği artırırken, GSHY’daki büyümenin işsizliği azalttığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Genç işsizlik, Ekonomik büyüme, Eğitim harcamaları

Abstract

The high share of the young population in the total population can be considered both a window of opportunity and a threat in terms of countries. The effective participation of young people in the production processes is transforming the young population into flourishing; unparticipation leads to an increase of the unemployment problem. The increase in youth unemployment is a major problem for all countries because of the social costs it incurs as well as threatening the future of economic growth. There are many studies in the literature analyzing education, unemployment and growth relations. These studies show that the existence and direction of the relationship between the variables in different countries and periods differ. In this study, it was aimed to investigate the relationship between education expenditures, economic growth and youth unemployment between 1991-2016 in Turkey. The findings of the least squares method analysis show that while the increase in the share of education expenditures in GDP increases youth unemployment, the growth of GDP reduces unemployment.

Keywords: Youth unemployment, Economic growth, Education expenditure

¹ Bu çalışma *European Congress on Economic Issues* (30 Mart-1 Nisan 2017) kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

² Yrd.Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, fcondur@adu.edu.tr

³ Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ncomertler@adu.edu.tr

Giriş

Farklı gelişmişlik düzeylerinde olmalarına rağmen birçok ülkenin ortak sorunu artan genç işsizlik oranlarıdır. Genç işsizlikteki artış ekonomik büyümenin geleceğini tehdit etmenin yanı sıra doğurduğu sosyal maliyetler nedeniyle de tüm ülkeler için önemli bir sorundur. Günümüz dünyasında gençler aldıkları eğitime ve yeteneklerine uygun bir iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu sorun az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere özgü bir durum olmaktan çıkıp küresel bir soruna dönüşmüş görünmektedir. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 15-24 yaş arası genç işsizlik oranı 2014 yılı için % 36,7 olarak belirlenmiştir. On yıl önce % 41,5 olan genç işsizlik oranına göre bir iyileşme görülmekle birlikte hala çok yüksek bir düzeydedir. Türkiye’de 2016 yılında genç işsizlik oranı %19,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, işgücü piyasasında yer alan yaklaşık her dört gençten birinin iş bulamadığı anlamına gelmektedir.

Genç işsizlik kadar hatta daha da önemli hale gelen bir diğer sorun ise “ne istihdamda ne de eğitimde yer almayan” (NEET) gençlerin sayısının giderek artmasıdır. Bu gençlerin sayısı Türkiye’de 2016 itibarıyla milyon kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de 2016 yılında 15-24 yaş arası gençlerin % 43,6’sı ya işsizdir ya da ne istihdamda ne de eğitimde yer almamaktadır. Bu durum Türkiye’nin geleceği için endişe vericidir. “Fırsat pencere”si olması gereken genç nüfusun “kayıp nesil”e dönüşmemesi için gerekli önlemler hızla alınmalıdır.

Artan genç işsizlik sorununun nedenlerini analiz eden birçok bilimsel çalışma, hazırlanmış kurumsal raporlar bulunmaktadır. Tüm çalışmaların sorunun çözümüne farklı açılardan katkı sağladığı görülmektedir. Bu çalışmada genç işsizlik sorunu çeşitli boyutlarıyla ele alınarak, ekonomik büyüme ve kamunun eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerindeki etkisini analiz etmek amaçlanmıştır. Çalışma bulgularının sorunun çözümüne ışık tutarak uygulanacak politikaların belirlenmesinde yardımcı olması hedeflenmiştir.

1. İşsizlik ve Genç İşsizlik

Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) ve Dünya Bankası tanımlarına göre 15-24 yaş arasındaki nüfus “genç” olarak sınıflandırılmıştır.

Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusa işgücü denir. İşgücü, istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamı olarak ifade edilmektedir. İstihdam edilen nüfus, işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustan oluşmaktadır (TÜİK, 2016).

Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dahildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dahildirler. 15-24 yaş grubundaki işsizlik genç işsizlik olarak adlandırılmaktadır (TÜİK 2016).15-24 yaş arası işsiz kişilerin sayısını bu yaş aralığındaki iş gücüne bölerek elde edilen genç işsizlik oranı en önemli genç işsizlik göstergesidir.

Genç işsizliğin birçok nedeni bulunabilmektedir. Ülkelerin sosyo-ekonomik ve demografik yapıları kadar bu ülkelerde uygulanan eğitim, istihdam politikaları ve sosyal politikalar genç işsizliğini etkilemektedir. Öte yandan küresel finansal krizler gibi ekonomik olayların yanı sıra çeşitli diğer nedenlerle artan göçler gibi sosyal nedenler ülkelerin işsizlik ve özellikle genç işsizlik sorununu artırmaktadır. Genç işsizliğe yol açan yapısal ve konjonktürel faktörlere bağlı bu nedenler şöyle sıralanabilir (Çondur ve Cömertler Şimşir, 2016: 790-791):

- İşgücünün eğitimi ile işgücü piyasasının talebi arasındaki uyumsuzluk: Eğitim ve istihdam politikalarının uzun dönemli uyumlu planlamaması nedeniyle

sektörün talebinin üzerinde eğitilmiş işgücünün ortaya çıkması eğitilmiş genç işsizliğini artırmaktadır.

- İşgücünün niteliği ile işgücü piyasasındaki ücretler arasındaki uyumsuzluk: Yüksek eğitilmiş işgücünün piyasadaki ücretlerin üzerinde bir ücret talep etmesi ya da çalıştığı işte ücretlerden memnun olmaması durumunda yetişkin işgücüne göre çok daha kolaylıkla işi bırakmaları nedeniyle genç işsizlik artmaktadır.
- İşgücü piyasasının performansı: İşgücü piyasasının iyi çalışmaması, ekonomideki boş işler ile iş arayanları kolay ve hızlı bir şekilde buluşturamamaktadır.
- İşgücü piyasası ile ilgili düzenlemeler: Düşük asgari ücret, emeklilik yaşının artırılması, taşeron uygulamaları gibi düzenlemeler genç işsizliği artırmaktadır.
- Genç nüfus artış hızı ile istihdam olanakları artış hızı arasındaki uyumsuzluk: Artan genç nüfusa istihdam edilebilecekleri alanların yaratılamaması genç işsizlik sorununu derinleştirmektedir.
- Ekonomik krizler: Krizler genel olarak işsizliği artırmakla birlikte, krizlerden en çok etkilenen imalat, inşaat, bankacılık gibi sektörlerde daha yoğun olarak istihdam edilen gençlerin işsizlik oranı yetişkin işsizlik oranından daha hızlı artmaktadır.
- İstihdam yaratmayan büyüme: Ekonomik büyümenin teknolojik gelişme ve verimlilik artışına dayalı olarak gerçekleşmesi yeterli istihdam artışının yaratılamamasına neden olmaktadır.
- Kayıtdışı ekonomi: İşçi çalıştırma maliyetleri ve yüksek vergilerin büyüttüğü kayıtdışı ekonomi bir taraftan kayıtlı genç işsizliği arttırırken bir yandan kayıtdışı genç istihdamını artırmaktadır.
- Dezavantajlı olmak: Etnik ve kültürel kimlikleri, ailelerinin yoksulluğu, göç etmek zorunda kalmış olmaları, engelli olmaları, yeterli ve kaliteli eğitim olanaklarından yoksun olmaları gibi durumlarla karşı karşıya olanlar sosyal dışlanmışlık sorunuyla yüzleşmektedir. Bu durum dezavantajlı gençlerin işgücü piyasasının dışına itilmesine yol açmakta ve genç işsizliği artırmaktadır.

Tablo 1: Nüfusun İşgücü Durumu (Mevsim Etkilerinden Arındırılmış) (%)

Yıllar	15+		15-24	
	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı
2000	49,9	6,5	42,5	13,1
2001	49,8	8,4	42,1	16,2
2002	49,6	10,3	40,9	19,2
2003	48,3	10,5	38,4	20,5
2004	46,3	10,8	37,8	20,6
2005	46,4	10,6	37,7	19,9
2006	46,3	10,2	37,4	19,1
2007	46,2	10,3	37,7	20,0
2008	46,9	11,0	38,1	20,5
2009	47,9	14,0	38,7	25,3
2010	48,8	11,9	38,3	21,7
2011	49,9	9,8	39,3	18,4
2012	50,0	9,2	38,2	17,5
2013	50,8	9,7	39,6	18,7
2014	50,5	9,9	40,8	17,9
2015	51,3	10,3	42,0	18,5
2016	51,6	12,7	45,1	24,0

Kaynak: TÜİK,2016.

Tablo 1’de yıllar itibariyle 15 yaş üstü ve genç nüfusun işgücü durumu verilmiştir. 15 yaş üstü nüfusun işgücüne katılım oranının artmış ve 2000 yılında %49,9 iken 2016 yılında %51,6 olmuştur. İşsizlik oranı da artarak 2000 yılında %6,5 iken 2016 yılında %12,7 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında 2008 krizinin olumsuz etkilerine bağlı olarak işsizlik oranı %14’e artmıştır. 15-24 yaş aralığı genç nüfusun işgücüne katılım oranı da artmış, 2000 yılında %42,5 iken 2016 yılında %45,1’e yükselmiştir. İşsizlik oranı 2000 yılında 13,1 iken 2016 yılında ise %24’dür. Genç

nüfustaki işsizlik oranı söz konusu yıllarda genel işsizlik oranından daha yüksektir. 2000-2016 döneminde 15-24 yaş grubu nüfusta işsizlik oranı 2009 yılında %25,3 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 2: 15-24 Yaş Grubundaki Nüfusun Yıllar ve Cinsiyete Göre İşsizlik Durumu (%)

Yıllar	Toplam	Kadın	Erkek
2000	13,1	11,9	13,7
2001	16,2	14,4	17,2
2002	19,2	17,1	20,3
2003	20,5	18,9	21,4
2004	20,6	20,7	20,5
2005	19,9	20,5	19,5
2006	19,1	20,6	18,3
2007	20,0	20,8	19,6
2008	20,5	21,2	20,1
2009	25,3	25,0	25,4
2010	21,7	23,0	21,0
2011	18,4	20,7	17,1
2012	17,5	19,9	16,3
2013	18,7	21,9	17,0
2014	17,9	20,4	16,6
2015	18,5	22,2	16,5
2016	24,0		

TÜİK, 2016.

Tablo 2’de 15-24 yaş grubundaki nüfusun yıllar ve cinsiyete göre işsizlik durumu yer almaktadır. 2000-2016 yılları arasında 15-24 yaş grubunda en yüksek işsizlik oranının 2009 yılında %25,3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2000-2016 döneminde genç işsizlik oranları hem kadınlarda hem de erkeklerde artmıştır. 2004 yılından itibaren genç kadınların işsizlik oranları genç erkeklere göre daha yüksek seyretmiştir.

Tablo3: Kurumsal Olmayan Nüfusun Yaş Grubu ve Eğitime Devam Durumuna Göre İşgücü Durumu II. Çeyrek Nisan-Haziran 2016 (Bin Kişi)

Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus	Eğitime Devam Eden						
		İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	7 891	3 066	2 581	485	38,9	32,7	15,8	4 825
15 - 19	4 546	929	782	147	20,4	17,2	15,8	3 617
20 - 24	1 880	1 012	807	205	53,8	42,9	20,3	868
25 - 29	893	681	589	92	76,3	66,0	13,5	212
30 - 34	572	444	402	42	77,6	70,3	9,5	128
Erkek	4 204	1 985	1 714	271	47,2	40,8	13,7	2 219
15 - 19	2 363	604	515	89	25,6	21,8	14,7	1 759
20 - 24	1 024	636	519	117	62,1	50,7	18,4	388
25 - 29	533	468	423	45	87,8	79,4	9,6	65
30 - 34	285	278	257	21	97,5	90,2	7,6	7
Kadın	3 687	1 081	867	214	29,3	23,5	19,8	2 606
15 - 19	2 183	325	267	58	14,9	12,2	17,8	1 858
20 - 24	856	376	288	88	43,9	33,6	23,4	480
25 - 29	360	213	166	47	59,2	46,1	22,1	147
30 - 34	288	167	146	21	58,0	50,7	12,6	121

TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

TÜİK tarafından yapılan Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi araştırmasında 15-34 yaş grubundaki gençlerin eğitime devam durumlarına göre işgücü durumları değerlendirilmiştir. Tablo 3’de 2016 yılı ikinci çeyrek itibariyle kurumsal olmayan nüfusun yaş grubu ve eğitime devam durumlarına göre eğitime devam edenlerin işgücü durumları yer almaktadır.

Tablo 3’de yaş grupları 15-19, 20-24, 25-29 ve 30-34 olarak sınıflandırılmıştır. Bu yaş gruplarında toplam işsizlik oranı %15,8’dir. Bu oran kadınlarda %19,8 iken erkeklerde %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak kadınların işsizlik oranı genel

ortalamanın üstündedir. Yaş aralıkları dikkate alındığında 20-24 yaş grubunda işsizlik oranı yaş grupları içerisinde en yüksek orana sahiptir. Toplamda 20-24 yaş aralığında eğitime devam edenlerin işsizlik oranı %20,3 iken bu oran Kadınlarda %23,4 erkeklerde ise %18,4'dür. Eğitime devam eden kadınlarda 25-29 yaş aralığındaki işsizlik oranının toplam ve erkeklere göre yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu aralıkta kadınlarda işsizlik oranı %21,1 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo4: Kurumsal Olmayan Nüfusun Yaş Grubu ve Eğitime Devam Durumuna Göre İşgücü Durumu II. Çeyrek Nisan-Haziran 2016 (Bin Kişi)

Eğitime Devam Etmeyen								
Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	16 371	10 619	9 294	1 325	64,9	56,8	12,5	5 752
15 - 19	1 789	877	741	136	49,0	41,4	15,5	912
20 - 24	3 634	2 245	1 854	391	61,8	51,0	17,4	1 389
25 - 29	5 201	3 514	3 076	438	67,6	59,1	12,5	1 687
30 - 34	5 748	3 984	3 624	360	69,3	63,0	9,0	1 764
Erkek	7 988	7 133	6 342	791	89,3	79,4	11,1	855
15 - 19	875	596	494	102	68,1	56,5	17,1	279
20 - 24	1 697	1 446	1 236	210	85,2	72,8	14,5	251
25 - 29	2 512	2 316	2 051	265	92,2	81,6	11,4	196
30 - 34	2 904	2 775	2 560	215	95,6	88,2	7,7	129
Kadın	8 384	3 487	2 953	534	41,6	35,2	15,3	4 897
15 - 19	915	282	247	35	30,8	27,0	12,4	633
20 - 24	1 938	799	618	181	41,2	31,9	22,7	1 139
25 - 29	2 690	1 199	1 025	174	44,6	38,1	14,5	1 491
30 - 34	2 843	1 208	1 063	145	42,5	37,4	12,0	1 635

TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçışı, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

Tablo 4'de kurumsal olmayan nüfusun yaş grubu ve eğitime devam durumuna göre eğitime devam etmeyen işgücünün durumu verilmiştir. Eğitime devam etmeyenlerde toplamda işsizlik oranı %12,5 iken kadınlarda %15,3 erkeklerde ise %11,1'dir. Yaş aralıklarına göre değerlendirildiğinde 20-24 yaş aralığında eğitime devam etmeyenlerin işsizlik oranının toplamda %17,4 ile yaş aralıkları içerisinde en yüksek değer olduğu ve ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Eğitime devam etmeyen kadınlarda yaş aralıkları içinde en yüksek işsizlik oranı %22,7 ile 20-24 yaş aralığında bulunmaktadır. Eğitime devam etmeyen erkeklerde ise 15-19 yaş aralığı diğer yaş aralıklarına göre en yüksek olan aralıktır.

Genç nüfus farklı yaş aralıkları ile incelendiğinde eğitime devam eden ve eğitime devam etmeyen kadınlarda işsizlik oranı toplam işsizlik oranından yüksektir. Ayrıca eğitime devam eden ve eğitime devam etmeyen kadınlarda 20-24 yaş aralığındaki işsizlik oranı oldukça yüksektir.

Tablo5: Fertlerin en son tamamladıkları eğitim süresince çalışma deneyimi ve referans haftasındaki işgücü durumu, II. Çeyrek: Nisan-Haziran, 2016 (Bin Kişi) (15-34 Yaş Grubu)

	Kurumsal Olmayan Nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan
Toplam	24 263	13 685	11 875	1 810	56,4	48,9	13,2	10 578
Bir okul bitirmeyen	2 019	695	608	87	34,4	30,1	12,5	1 324
Lise Altı	11 765	5 676	4 986	690	48,2	42,4	12,2	6 090
Genel Lise	3 191	1 645	1 390	255	51,6	43,6	15,5	1 547
Mesleki veya teknik lise	2 618	1 810	1 587	223	69,1	60,6	12,3	808
2 veya 3 yıllık yüksekokul	1 594	1 250	1 040	210	78,4	65,2	16,8	345
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	3 075	2 611	2 265	346	84,9	73,7	13,3	465
Erkek	12 192	9 117	8 055	1 062	74,8	66,1	11,6	3 074
Bir okul bitirmeyen	583	394	335	59	67,6	57,5	15,0	189

Lise Altı	6 098	4 168	3 679	489	68,4	60,3	11,7	1 929
Genel Lise	1 724	1 163	1 023	140	67,5	59,3	12,0	560
Mesleki veya teknik lise	1 496	1 291	1 173	118	86,3	78,4	9,1	205
2 veya 3 yıllık yüksekokul	770	701	606	95	91,0	78,7	13,6	69
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	1 521	1 399	1 239	160	92,0	81,5	11,4	122
Kadın	12 071	4 568	3 820	748	37,8	31,6	16,4	7 503
Bir okul bitirmeyen	1 437	302	274	28	21,0	19,1	9,3	1 135
Lise Altı	5 667	1 507	1 307	200	26,6	23,1	13,3	4 161
Genel Lise	1 467	481	367	114	32,8	25,0	23,7	986
Mesleki veya teknik lise	1 122	519	414	105	46,3	36,9	20,2	603
2 veya 3 yıllık yüksekokul	824	548	433	115	66,5	52,5	21,0	275
4 yıllık yükseköğretim ve üzeri	1 553	1 210	1 025	185	77,9	66,0	15,3	342

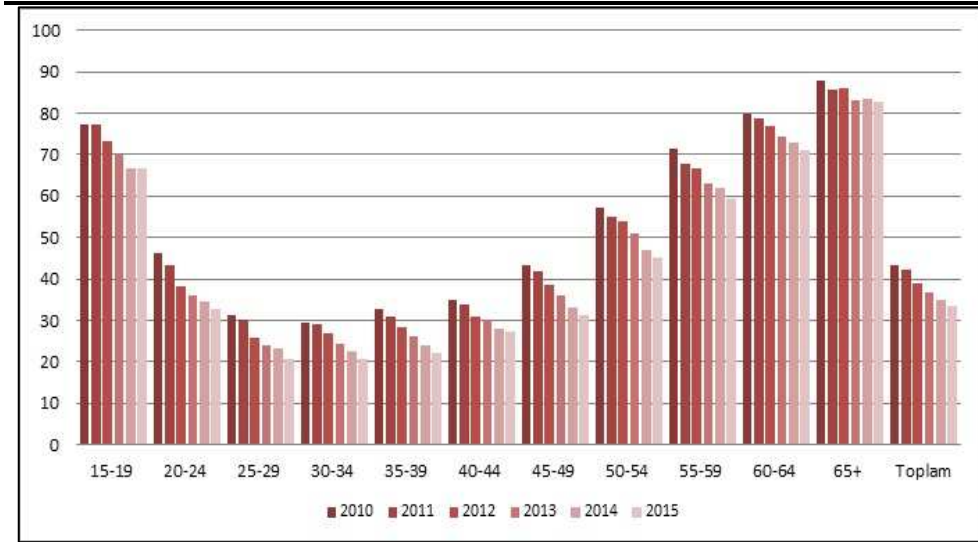
TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi, 2016 (Tablodaki rakamlar yuvarlamalardan dolayı toplamı vermeyebilir.)

Tablo 5’de fertlerin en son tamamladıkları eğitim süresince çalışma deneyimi ve referans haftasındaki işgücü durumu verilmiştir. Toplamda işsizlik oranı %13,2, kadınlarda %16,4 erkeklerde ise %11,6’dır. En son tamamladıkları okullar dikkate alındığında en yüksek işsizlik oranı 2 veya 3 yıllık yüksekokul bitirenlerde (%16,8) görülmektedir. Kadınlarda en son bitirdikleri öğretim kademelerine göre en yüksek işsizlik oranı %23,7 ile genel lise tamamlayanlarda ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde ise bir okul bitirmeyenler %15,0 ile en yüksek işsizlik oranına sahiptirler.

Türkiye’de işgücünün eğitim seviyesi düşüktür. İşgücü verimliliği ve buna bağlı olarak ekonomik büyüme imkânları açısından olumsuz bir durumdadır. Ortaöğretimde mesleki eğitime katılma düzeyi AB ve OECD ülke ortalamalarının gerisindedir. Türkiye’de mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri etkin değildir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında sorunlar vardır. Ekonominin ihtiyacı olan insan gücü yetiştirilememektedir. Eğitimden istihdama geçişlerin sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi için ortak veri tabanının bulunmaması eğitim-öğretim programlarının etkinliğinin ölçülmesinde sorunlar yaratmaktadır.

Türkiye’de kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler ve engellilerin oluşturduğu dezavantajlı gruplar, yasal engel olmamasına, hatta yasalardaki pozitif ayrımcılık içeren düzenlemelere rağmen işgücü piyasasına sınırlı olarak katılmaktadır. Bu kişiler kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde istihdam edilmekte ve daha yüksek işsizlik riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu gruplar işgücü piyasasına girişte ve işgücü piyasasında, kendilerine özgü sorunlarla karşılaşmaktadır.

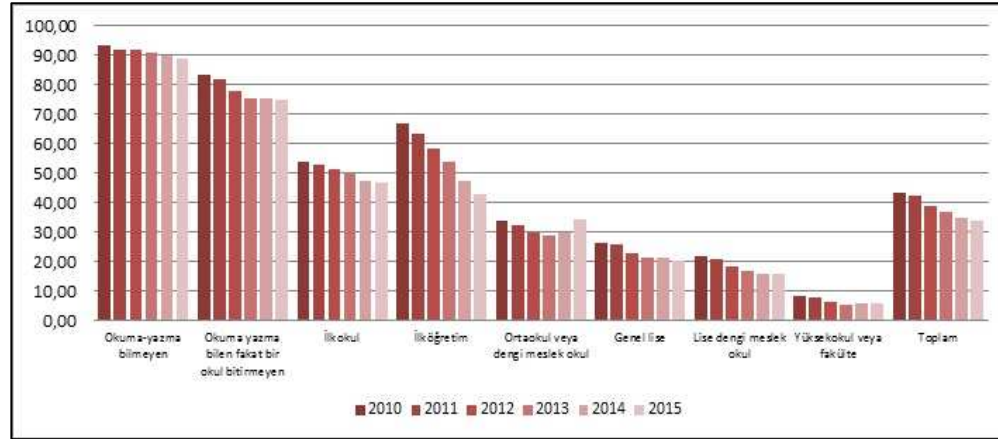
Türkiye’de 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusun kayıt dışı istihdam edilmesi ve istihdam üzerindeki yüklerin ağır olması işsizlik sorununu derinleştirmektedir. İstihdamın tarım ve hizmetler sektörüne dayalı olduğu Türkiye’de istihdamın yarısından fazlasının kayıt dışı olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam vergi ve sigorta gelirlerinde azalma, işletmeler arasında eşitsiz rekabet koşulları, çalışanların sosyal güvenceden yoksun ve kötü çalışma koşullarının oluşması gibi olumsuzluklara neden olmaktadır. Ayrıca tarımın istihdam içindeki payının yüksek olması, göç, yüksek işsizlik oranları, vergi ve SSK primlerindeki artış kayıt dışı istihdam sorununu daha da arttırmaktadır.

Grafik 1: Yaş Dağılımına Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)

Kaynak, ÇSGB, 2015

Kayıt dışı istihdam yaş grupları açısından incelendiğinde 15-29 yaş aralığını oluşturan gençlerde ve 55 yaş üstü olan kişilerde daha fazla orandadır.

Grafik 2: Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)

Kaynak, ÇSGB, 2015

Kayıt dışı istihdam edilenlerin eğitim düzeyi istihdam edilenlere göre daha düşüktür. Eğitim seviyesi azaldıkça kayıt dışı istihdam artmaktadır.

2. İşsizlik, Ekonomik Büyüme ve Eğitim

Eğitim genel olarak bireylerde istenilen yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitim formal ya da informal boyutuyla ele alındığında insanlık tarihi ile birlikte gelişmiştir. Eğitim bilginin edinilmesinde ve yayılmasında her alanda yapılması gereken değişme ve gelişmelerin temel aracıdır (Genç ve Eryaman, 2006: 90).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme ve gelişmelerinde eğitimin önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir. Eğitim bireylere bilgi, beceri ve davranış değişiklikleri kazandırarak hedeflerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir süreçtir. Beşeri sermaye olarak insan gücünün gelişiminde ve toplumların sosyal ve ekonomik ilerlemelerinde artan bir öneme sahiptir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, eğitimin de bir üretim faktörü olarak ele alınması gerektiği ve eğitimle işgücünün verimliliği artırılarak ekonomik büyümenin sağlanabileceği belirtilmektedir.

İşgücünün eğitim seviyesi arttığında, çalışanlar daha verimli çalışmaktadırlar ve iş ile ilgili sorunların çözülmesinde kendi başlarına daha kolay çözümler üretebilmektedirler. İyi eğitilmiş bireyler daha yüksek ücretli işlerde çalışmak istemektedirler. Yüksek ücretli işlerde çalışma imkanları bulabildiklerinde yüksek

gelir elde etmelerine bağlı olarak daha fazla mal ve hizmet talep etmektedirler. Artan talep daha fazla üretim ve daha fazla çıktıya yol açarak ekonominin daha hızlı büyümesini sağlamaktadır (Doğrul; 2009:175).

Eğitim eğitimi alan bireye faydalar sağladığı gibi toplumsal olarak da fayda yaratmaktadır. Eğitim konusunda fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla eğitim önemli ölçüde kamu ekonomisinde üstlenilmektedir. Eğitim bireysel boyutunun yanı sıra sosyal ve ekonomik boyutunun da olması eğitim faaliyetlerinin kamu tarafından sunulmasına ve kontrol edilmesine neden olmaktadır. Bilginin artan önemi ve eğitilmiş insanın beşeri sermaye olarak kabul edilmesi eğitimin önemini arttırmaktadır. Bilgi toplumunun sağlanabilmesi için bilginin üretilmesi gerekmektedir. Bilgi üretiminin olması da ancak eğitim alanına yatırım yapmakla mümkündür. Bu yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu tarafından sağlanmaktadır. Yarı kamusal bir mal olarak nitelendirilen eğitim faaliyetlerinden hem bireyler faydalanmakta ve bununla birlikte de toplumsal fayda yaratılmaktadır. Bireyleri eğitim hizmetinin faydalarından mahrum bırakmak mümkün olmamakla birlikte eğitim hizmetlerinin etkin olarak yerine getirilememesi durumunda toplumsal maliyetler artmaktadır (Karaarslan, 2005:37).

Eğitimin toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri yerine getirmesi beklenmektedir. Eğitimin bu işlevleri sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi için eğitime ayrılan kaynakların artırılması ve bu kaynakların etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Eğitimin finansmanı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Eğitimin finansmanı kamu ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından üstlenilmektedir. Türkiye’de eğitim harcamaları eğitim bakanlığı, katkı payları-bağışlar ve YÖK tarafından gerçekleştirilmektedir (Güngör ve Göksu, 2013:63).Eğitim hizmetleri olumlu dışsallıklar yaratmakta ve buna bağlı olarak ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanmasında ve toplumsal refahın artmasında önemli yer tutmaktadır (Ayrangöl, 2014:2). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler eğitim hizmetlerinin yaratmış olduğu pozitif dışsallıklara bağlı olarak GSYH’larından eğitim harcamalarına ayırdıkları payı arttırmaktadırlar.

Tablo 6: Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Eğitim Harcamalarının GSYH’ya Oranı (%)

Yıllar	Eğitim Harcamaları/GSYH			
	Türkiye	AB28 Ortalaması	OECD Ortalaması	Dünya Ortalaması
2000	2,6	4,9	4,9	3,9
2007	3,1	4,9	4,9	4,2
2008	3,2	5,1	5,1	4,4
2009	3,8	5,6	5,4	4,9
2010	3,8	5,4	5,5	4,6
2011	3,7	5,1	5,2	4,6
2012	4,0	4,8	4,9	4,4
2016	4,6			

Kaynak: TC Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri, Dünya Bankası

Tablo 6’da 2000-2016 yılları arasında eğitim harcamalarının GSYH’daki payı Türkiye’de AB28 ortalaması, OECD ortalaması ve Dünya ortalaması olarak verilmiştir. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH’daki payı artış eğilimindedir. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gelişmekte olan ülkelere sürdürülebilir bir kalkınma için GSYH’nın %6’sını eğitim hizmetlerine ayırmalarını önermektedir. Türkiye’de 2000 yılında %2,6 iken 2016 yılında %4,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı AB28, OECD ve Dünya ortalamalarından düşüktür.

Eğitim ve istihdam politikalarının örtüşmemesi ve zayıf istihdam yaratan ekonomik büyüme genelde işsizliğin ama özellikle genç işsizliğin sorun olarak devam etmesine neden olmaktadır. 2014-2023 yıllarında izlenecek Ulusal İstihdam

Stratejisinde sorunun çözümüne yönelik olarak “Eğitim-İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi” temel politika eksenlerinden biri olarak belirlenmiştir. Raporda mevcut durum tespitinde Türkiye’de eğitim sisteminin en önemli eksikliğinin ekonominin ihtiyacına uygun insan gücü yetiştirilememesi olduğu belirtilmiştir. Eğitim sisteminde öğrenci ve öğretmen kalitesinden makine ve teçhizat eksikliğine kadar birçok sorun vardır. En önemli eksiklik ise öğrencilerin iş dünyası ile temasının en önemli aracı olan staj programlarının yetersizliğidir (ÇSGB, 2015:22).

Mesleki ve teknik eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi için bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi, aktif işgücü piyasası politikalarının etkin olarak uygulanması ve mesleksizlik sorununun giderilerek işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması amacıyla, MYK koordinasyonunda “İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı” da hazırlanmıştır (ÇSGB, 2015:23).

Türkiye’de eğitim sisteminin tüm kademelerinde farklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu yaşanan sorunlar genel olarak değerlendirildiğinde şu noktalar dikkat çekmektedir. Türkiye’de uygulanan eğitim politikalarında partiler üstü bir eğitim politikasının oluşturulamaması temel bir sorundur. Hükümet değişiklikleri ile birlikte değişen eğitim sistemleri eğitim politikalarında sürekliliği sağlayamamaktadır. Bir diğer sorun devlet bütçesinden yeterli pay ayrılmamasıdır. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSMH’ya oranı ve genel bütçe içindeki payı AB ülkelerinin gerisindedir. Öte yandan yüksek nüfus artış hızı ve kırdan kentlere göç eğitim sistemi üzerinde baskı oluşturmaktadır (Gediköglü, 2005:75).

İşsizlik ülkelerin önemli bir makroekonomik sorunu olmakla birlikte artan işsizlik oranlarında genç işsizlik oranının daha yüksek bir paya sahip olması konunun önemini arttırmaktadır.

3. Eğitim, Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Literatürü

Yazar	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Abshoku, A.D. (2016)	2011	Genç işsizlik	Anket çalışması	Etiyopya’da yapılan bu çalışmada genç işsizliği belirleyen faktörler araştırılmıştır. Bölgesel farklılıklar, elektrige erişim, yaş, cinsiyet, piyasa hakkında bilgiye erişim, genç eğitim düzeyi ve ailelerin ekonomik durumu genç işsizliği belirleyen faktörlerdir.
Akay Kanalıcı, H. (2016)	1969-2014	Ekonomik büyüme İşsizlik oranı	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada işsizlik oranı ile çıktı düzeyi arasında kısa ve uzun dönemli bir ilişki belirlenmiştir. Ekonomik büyüme ile işsizlik oranları arasındaki ilişkinin ekonominin daralma döneminde genişleme dönemine göre daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Anyanwu, J.C. (2013)	1991-2009	Büyüme Enflasyon Eğitim harcamaları Genç işsizlik	Panel	Çalışma Afrika, Sahra altı Afrika ve Kuzey Afrika da uygulanmıştır. İncelenen ülkelerde enflasyon genç işsizliği azaltmaktadır. Ekonomik büyümedeki artış genç işsizliği arttırmaktadır. Eğitim harcamaları arttıkça genel olarak Afrika’da genç işsizlik artmaktadır.
Arı, A. (2016)	1980-2014	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada ekonomik büyüme ve işsizlik oranı arasında uzun dönemde bir eş bütünleşme ve nedensellik ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.
Banerji, A. Vd. (2015)	2015	Ekonomik büyüme Genç işsizlik	Panel	Gelişmiş Avrupa ülkelerinde genç işsizliğin ekonomik büyümeye duyarlılığı yetişkin işsizlik oranından daha yüksektir.

Choudhry, M. Vd. (2012)	1980-2009	Ekonomik büyüme Enflasyon Eğitim düzeyi Genç işsizlik	Panel	Yüksek gelirli OECD ülkelerinde ekonomik büyüme, enflasyon, reel faiz oranı, eğitim düzeyi, kısmi çalışma, genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı gibi kontrol değişkenleri durumunda işgücü piyasa reformları genç işsizliği azaltıcı etkiye sahiptir. Eğitim, ekonomik büyüme, ekonomik özgürlükler, kısmi zamanlı istihdam, aktif işgücü piyasası politikaları genç işsizliği azaltırken genç nüfusun toplam nüfus içindeki payının artması ve işsizlik yardımları genç işsizlik oranını arttırmaktadır.
Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014)	2000-2010	Genç işsizlik GSYH ÜFE	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışma sonucunda genç işsizlikten GSYH ve ÜFE’den genç işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır. GSYH ve ÜFE’de meydana gelen değişimler doğrudan ve dolaylı olarak genç işsizliği etkilemektedir.
D’Ippolito, N. (2011)	1990-2010	Büyüme Enflasyon Faiz Oranı	Zaman serisi	Danimarka ve İtalya’da büyüme genç işsizlik üzerinde olumlu etkiye sahipken faiz oranı ve enflasyonun genç işsizliği açıklamada anlamlı olmadığı bulunmuştur.
Günaydın, D. Ve Çetin M. (2015)	1988-2013	Kişi Başına reel gelir Ticari açıklık Doğrudan yabancı sermaye yatırımları Enflasyon Genç işsizlik	Zaman serisi	Uzun ve kısa dönemde kişi başına reel gelir, ticari açıklık ve doğrudan yabancı sermayenin genç işsizlik üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Uzun dönemde genç işsizlik ve doğrudan yabancı sermaye arasında çift yönlü bir nedensellik söz konusudur. Ayrıca, kişi başına reel gelir, enflasyon ve ticari açıklıktan genç işsizliğe doğru bir uzun dönem nedensellik tespit edilmiştir.
İzgi, B.B. (2012)	1988-2008	Eğitim Genç işsizlik	Bağımsız iki örnek t testi	Genç işsiz grupların dağılımı istatistiksel olarak incelendiğinde, eğitilmiş ve eğitimsiz gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.
Kabaklarlı, E. Ve Gür, M. (2011)	2005-2010	Ekonomik büyüme Genç işsizlik Enflasyon Reel yatırımlar Verimlilik	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan bu çalışmada ekonomik büyüme, genç işsizlik oranı, reel yatırımlar, verimlilik ve enflasyon değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin bulunmadığı ortaya konulmuştur. GSYH’nın büyümesinin genç işsizlik oranını azaltmakta olduğu sonucuna varılmıştır.
Kahraman, B. (2011)	1988-2009	Eğitim durumu Genç işsizlik	Zaman serisi	Eğitim ve ailenin eğitim durumu gibi sosyal sermaye ile ilişkili faktörlerin genç işsizlik üzerinde belirleyici rol oynadığını ve bu etkinin kırsal kesimde kentlerden daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Kanca, O.C. (2012)	1970-2010	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de incelenen dönemde ekonomik büyüme oranından işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme işsizliği etkileyen faktörler arasında yer aldığı ancak işsizliğin yüksek veya düşük oranda gerçekleşmesi ekonomik büyümenin oluşmasında herhangi bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.
Marelli, E. Ve Vakulenko, E. (2014)	2004-2011	Genç işsizlik Hanehalkı gelir düzeyi Cinsiyet Yaş	Probit Model	İtalya ve Rusya’yı kapsayan bu çalışmada gençlerin niteliklerine bağlı olarak işsiz kalma olasılıkları ile yetişkinlerin işsiz kalma durumları karşılaştırılmıştır. İşsiz kalma olasılığını ortaya çıkaran etki her iki ülke ve her iki yaş grubu için hane halkının harcanabilir gelir düzeyi olarak bulunmuştur. Rusya’da geçlerin işsiz kalma riskinin İtalya’ya göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Mazalliu, M. Ve Zojiani, J. (2015)	2014	Eğitim Ekonomik büyüme Genç işsizlik	Betimleyici istatistik Regresyon Korelasyon	Geçiş ekonomilerinde Güney Doğu Avrupa ülkelerinde ekonomik büyüme genç işsizliği azaltmakta eğitim kademesinin artması ise genç işsizliği artırıyor.
Muratoğlu, Y. (2011)	2000-2010	Ekonomik büyüme İşsizlik	Zaman serisi	Türkiye’de işsizliğin oluşumunda ekonomik büyümenin etkisi varken, ekonomik büyüme üzerinde işsizliğin etkili bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Nganwa, P. Vd. (2015)	2006-2011	Genç İşsizlik	Lojistik regresyon	Etiyopya’da yapılan bu çalışmada bölge, cinsiyet, yaş ve medeni durumun kentsel genç işsizlik üzerinde anlamlı etkisi bulunmuştur. Ancak eğitimin kentsel genç işsizlik üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır.
Pirim, Z. Vd. (2014)	1990-2014	Öğrenci başına eğitim ve sağlık harcamaları KBGSYH Genç işsizlik	Panel	İşsizliği azaltmanın en önemli yolunun beşeri sermayenin güçlendirilmesi için eğitim finansmanı yoluyla yatırımların artırılmasıdır. Öğrenci başına eğitim ve sağlık hizmetleri harcamalarının artırılması genç işsizliği azaltmaktadır
Sam, S.O. ve Pokhariyal, G.P. (2016)	1979-2012	Nüfus Yabancı doğrudan yatırım	Zaman serisi	Nüfusun artması genç işsizliği artırıyor. Yabancı doğrudan yatırımlar arttığında genç işsizlik azalmaktadır. Daha önceki yıllardaki GSYH arttıkça genç işsizlik artıyor. Bir önceki yıl genç işsizlik oranındaki düşüş o yılın genç işsizlik oranını düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Sayın, F. (2012)	1988-2010	Eğitim düzeyleri Büyüme Genç işsizlik	Zaman serisi	Nedenselliğin yönü genç işsizlikten ortaöğretim okullaşma oranına, ortaöğretim okullaşma oranından büyüme oranına, genç işsizlik ve ortaöğretim okullaşma oranından yükseköğretim okullaşma oranına doğrudur.
Sayre, E. Vd. (2015)	2014 (Eylül-Ekim)	Genç İşsizlik	Anket Çalışması	Katar’da 2000 kişiye uygulanan anket sonucunda geçlerin işsiz kalma sürelerini belirleyen en önemli iki faktörün eğitim düzeyleri ve cinsiyet olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Sertkaya, Y. Ve Okur, A. (2016)	1988-2014	Ekonomik büyüme Enflasyon Yükseköğretim okullaşma oranı	Zaman serisi	Türkiye’de yapılan çalışmada, ekonomik büyüme, enflasyon ve yükseköğretim okullaşma oranından genç işsizliğe doğru tek yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Syed, A. ve Jabeen, U.A. (2016)	2015 (Eylül-Kasım)	Genç İşsizlik Eğitim Mesleki eğitim Finansman	Anket çalışması	Zambiya’da formel sektörde genç işsizliği belirleyen temel faktörler gerekli niteliklerden yoksunluk ve mesleki eğitim yetersizliği olarak saptanmıştır.

4. Genç İşsizlik Sorununun Çözümünde Başarılı Ülke Örnekleri

Gençlerin istihdamı ve genç işsizlik sorununu çözümü konusunda Almanya, Avusturya, Danimarka, Hollanda ve en başarılı ülkeler olarak kabul edilmektedir.

Almanya, genç işsizlik ile mücadelede çıraklık sistemi adı verilen ikili eğitim sistemini kullanarak başarıya ulaşmıştır. Ülkedeki gençlerin çok büyük bir kısmının katıldığı ikili eğitim sistemi içerisinde gençler, haftanın 1 veya 2 günü meslek okullarında teorik eğitim, geride kalan 3 ya 4 günde de bağlı buldukları işyerinde uygulamalı eğitim almaktadırlar. Bu sistem, gençlerin eğitim kurumlarından mezun olduklarında iş hayatını daha önceden tanımaları ve tecrübe edinmelerini sağlamaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 479).

Genç işsizlik sorunun çözümünde oldukça başarılı olarak görülen bir diğer ülke olan Danimarka’nın sahip olduğu güvenceli esneklik uygulamaları sayesinde, işgücü piyasalarının hemen her göstergesinde oldukça başarılı olduğu saptanmıştır. Sadece gençlere yönelik olarak oluşturulan aktif işgücü piyasası politikaları ve gençlerin

işsizliğinde sorumluluğu yerel paydaşlara yaymaları sayesinde başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Murat ve Şahin, 2011: 479).

Hollanda, gençlere yönelik olarak özel tasarlanmış aktif işgücü piyasası politikaları ile AB ülkeleri arasında en düşük genç işsizlik oranlarına sahip ülke konumundadır. Hollanda genç işsizlik sorununu sosyal tarafların güçlü işbirliğine dayanan politikalarla çözmüştür. Bu politikalarda sınıflar arası dayanışma ve taraflar arası güçlü bir güven yüksektir. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminin kapsama alanının oldukça geniş ve özellikle de işgücü piyasalarında işsiz konumda bulunanlara yönelik önlemlerin oldukça etkili olduğu görülmektedir (Murat ve Şahin, 2011: 479). Hollanda'da işgücü piyasası ve istihdam politikaları işverenler, sendikalar ve hükümet arasındaki görüşmelere dayanmaktadır. Bu ilişkide, genç işsizlerin işgücü piyasasına entegrasyonu konusunda başlıca sorumluluğu hükümet üstlenmektedir. İşverenler, mesleki eğitim yatırımları yapmakta, hükümet ise, kamu sektöründe sübvans edilmiş işler yaratarak başlıca sorumluluğunu yerine getirmektedir. Bu anlamda sosyal tarafların katılımıyla sorunun çözülmesi konusunda en başarılı ülkelerden bir Hollanda'dır (Erdayı, 2009: 157).

Güvenceli esneklik, başarılı Danimarka ve Hollanda uygulamalarının sonrasında, 2000 yılında AB'nin öncelikli politikası haline gelmiştir. Bu çerçevede, işgücü piyasalarında esnekliğin artmasının güvencenin azalması demek olduğu hipotezine karşı, uygun politikalarla hem güvencenin hem de esnekliğin gerek çalışanın gerekse işverenin lehine dengeli olarak artırılabilceği öne sürülmektedir (ÇSGB, 2015).

Türkiye, esneklik ve güvence göstergeleri açısından AB ülkeleri ile kıyaslandığında, esnek çalışma biçimlerinin yaygın olarak uygulanmadığı, işsizliğin ve kayıt dışı istihdamın fazla, işsizlik ödeneklerinden yararlanan kişi sayısının sınırlı, aktif işgücü politikalarının yetersiz olduğu bir ülkedir. Güvenceli olan ancak esnek olmayan kayıtlı çalışanlar ile esnek olan ancak güvencesi olmayan kayıt dışı çalışanlar arasındaki derin farklılıklardan dolayı bölünmüş bir işgücü piyasası vardır. Bu çerçevede, Türkiye'de esneklik-güvence dengesinin henüz sağlanamamış olduğu söylenebilir (ÇSGB, 2015).

5. Ekonometrik Analiz

Bu bölümde, Türkiye'de 1991-2016 yılları arasında ekonomik büyüme ve eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerindeki etkisini analiz etmek üzere en küçük kareler yöntemi kullanılarak zaman serisi analizi yapılmıştır. Analiz, Dünya Bankası verileri kullanılarak Eviews 5 programında gerçekleştirilmiştir.

Analizde kullanılan değişkenler

Değişken	Açıklama	Dönem
YUR	Genç işsizlik oranı	1991-2016
G	GSYH yıllık büyüme hızı	1991-2016
EEGDP	Eğitim harcamalarının GSYH'daki payı	1991-2016

Seriler yıllık verilerden oluştuğu için mevsimsellikten arındırılma işlemi yapılmamıştır. Değişkenler oransal değerler olduğu için logaritmaları alınmamıştır. Makroekonomik zaman serileri genellikle durağan değildir. Granger ve Newbold (1974) durağan olmayan zaman serileriyle çalışılması halinde sahte regresyon problemiyle karşılaşılabilceğini göstermiştir. Durağan olmayan zaman serileriyle tahmin edilen modellerde sahte regresyon sorunuyla karşılaşılabilceğinden elde edilen sonuçlar gerçek ilişkiyi yansıtmamaktadır. Böyle bir durumda t ve F sınama sonuçları geçerliliğini kaybeder. Dolayısıyla, durağan olmayan zaman serileriyle yapılan regresyon analizlerinin anlamlı olabilmesi ve gerçek ilişkileri yansıtabilmesi, ancak bu zaman serilerinin aynı dereceden durağan olmasıyla mümkün olmaktadır (Gujarati'den aktaran Çondur ve Bölükbaş, 2016: 89).

Değişkenlerin durağanlık düzeylerini belirlemek üzere değişkenlere ADF (Augmented Dickey Fuller) Birim Kök testi uygulanmıştır. Maksimum gecikme uzunluğu 5 olarak alınmıştır.

Tablo 7: ADF Testi Sonuçları

Değişken		ADF Testi	Kritik Değer		
			%1	%5	%10
Düzyey	YUR	-1.443464	-3.724070	-2.986225	-2.632604
	EEGDP	1.225623	-3.788030	-3.012363	-2.646119
	G	-5.411302	-3.724070	-2.986225	-2.632604
Birinci fark	DYUR	-4.129878	-3.737853	-2.991878	-2.635542
	DEEGDP	-4.442210	-3.788030	-3.012363	-2.646119

Test sonucunda genç işsizlik değişkeni (YUR) ve eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı (EEGDP) değişkeninin 1. farkları alındığında durağan oldukları görülürken, ekonomik büyüme değişkeninin (G) düzey seviyesinde durağan olduğu saptanmıştır.

Sahte regresyon sorunu olmaması için değişkenlerin durağan halleri kullanılarak EKK (en küçük kareler) yöntemiyle regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 8’de regresyon analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8: Regresyon Analizi

Doğrusal Regresyon Denklemi: $YUR=f(G, EEGDP)$		
Değişkenler	Katsayılar	t-İstatistik
<i>Sabitlerim</i>	1.023904	1.962076
<i>G</i>	-0.213588	-2.464018
<i>DEEGP</i>	2.272588	2.281196
R^2 : 0.328178		F -istatistiği: 5.373374
\bar{R}^2 : 0.267103		
DW: 1.984128		AIC : 4.265261

Eğitimin GSYH’deki payı ve büyüme değişkenlerinin t-istatistikleri incelendiğinde %5 istatistik anlamlılık derecesinde değişkenlerin anlamlı oldukları görülmektedir. Sabit sayı (c) %10 istatistik anlamlılık derecesinde anlamlıdır. Sabit sayı regresyondaki diğer değişkenlerin sıfır olduğu durumdaki genç işsizlik oranını göstermektedir ve (1.02) olarak bulunmuştur. Durbin-Watson istatistiği 1.98 bulunmuştur; bu istatistiği 2 civarında olması sahte regresyon bulunmadığını göstermektedir. F-istatistiği 5,37 (olasılığı 0.0125) bulunmuştur. Bu tüm bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni %5 istatistik anlamlılık derecesinde açıklayabildiğini göstermektedir. R-kare 0.33 ve Düzeltilmiş R-kare 0.27 bulunmuştur. Bu bağımlı değişkenlerin topluca bağımsız değişkenin %27’sini açıklayabildiğini göstermektedir.

Analiz sonucu elde edilen regresyon denklemi

$$YUR = 1,02 - 0,21 G + 2,27 EEGDP$$

[-2,46] [2,28]

olarak tahmin edilmiştir. Eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı değişkeninin katsayısı 2.27 bulunmuştur. Bu değişkendeki 1 birimlik bir artışın genç işsizlik oranında 2.27 birimlik bir artışa yol açtığını göstermektedir. Büyüme değişkeninin katsayısı -0.21 bulunmuştur. Bu büyüme oranındaki 1 birimlik bir artışın genç işsizlik oranında 0.21 birimlik bir azalmaya yol açtığını göstermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Genç işsizlik gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorundur. Gençlerin istihdam dışında kalmaları, en verimli oldukları zamanlarda elde etmiş oldukları bilgi ve becerileri aktaramamaları ve bir gelir elde edememeleri demektir. Gelirden mahrum kalarak uğradıkları ekonomik kaybın yanı sıra sosyal ve psikolojik sorunlar da yaşamaya başlamaktadırlar. İstihdam olanaklarından yararlanamayan gençler kayıt dışı istihdama yönelmektedirler. İstihdam yaratılmayan genç nüfusun

atıl kalması ülke ekonomisinin gelişimi açısından da sorundur. Gençlerin üretim süreçlerine etkin olarak katılımının sağlanabilmesi genç nüfusu fırsata dönüştürürken; üretim süreçleri dışında kalması işsizlik sorununu daha da artırmaktadır.

Literatürde eğitim, işsizlik ve büyüme ilişkilerini analiz eden bir çok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar farklı ülke ve dönemler itibarıyla değişkenler arasındaki ilişkinin varlığının ve yönünün farklılaştığını göstermektedir. Bu çalışmada, 2000-2016 yılları arasında, Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ile genç işsizlik arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. En küçük kareler yönteminin uygulandığı analiz bulguları eğitim harcamalarının GSYH’ya oranındaki bir artışın genç işsizliği artırırken, GSHY’daki büyümenin işsizliği azalttığını göstermektedir.

İşsizliğin azaltılması ve istihdamın geliştirilmesi için istikrarlı ve yüksek büyümenin sağlanması, büyümenin istihdam etkisinin artırılması ve kayıt dışılığın azaltılması gereklidir. Yeterli düzeyde iş yaratılması için yüksek ve istikrarlı büyüme ortamı sağlanmalıdır. Beklenen düzeyde istihdam artışı sağlanabilmesi için tarım dışı sektörlerde büyümenin istihdam yaratma kapasitesinin artırılması önem taşımaktadır. Eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamadaki yetersizliği, işgücünün nitelik sorunu, bazı grupların istihdama erişimde karşılaştıkları ciddi güçlükler, kayıt dışı istihdamın yüksekliği ve kayıtlı işgücü piyasasındaki katılıklar, sosyal yardım sisteminin kayıtlı istihdamı teşvik etmedeki yetersizliği gibi temel yapısal sorunlar büyümenin istihdam yaratma kapasitesini engellemektedir. Belirtilen engellerin aşılması büyümenin istihdam yaratma kapasitesinin artırılmasına önemli katkı sağlayacaktır. Kayıt dışı istihdamla mücadelede caydırıcı ve özendirici tedbirlerin bir arada uygulanarak kayıtlı sektörlerin güçlendirilmesi, kayıt dışı istihdamın engellenmesi, kayıtlı sisteme girişlerin artırılması, kayıtlı istihdam konusunda farkındalığın artırılması, yabancı kaçak işçiliğın önlenmesi gerekmektedir.

Genç işsizlik sorununun çözümünde eğitim kurumları ile sanayinin işbirliği sağlanmalıdır. Sektörün ihtiyacı olan ara eleman yetiştirilmesine önem verilmelidir. Eğitim kademelerinde yönlendirilmeler yapılırken işgücü talebinin hangi sektörlerde olduğu dikkate alınmalıdır. Gençlere kariyer planlaması, iş arama yardımları, eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır. İşgücü eğitimleri verilmelidir. Girişimcilik desteklenerek kayıt dışılık ile mücadele edilmelidir. İşgücü uyum programları, istihdam fuarları, İŞKUR tarafından verilen girişimcilik eğitimleri artırılmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artırılması ve uygulanması sağlanmalıdır. Gençlerin İŞKUR hizmetlerine eşit ve sürekli erişimi sağlanmalıdır. İlgili kuruluşlarla işbirliği içinde gençlere yönelik teşvikler artırılmalıdır.

Kaynakça

- Abshoku, A.D. (2016), Global Journal of Human-Social Science: A Arts and Humanities-Psychology, Volume:16, Issue:4, ss:1-20.
- Akay Kanalcı, H. vd. (2016), “Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve İşsizlik”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, ss.209-226.
- Anyanwu, J.C. (2013), “Characteristics and Macroeconomic Determinants of Youth Employment in Africa”, African Development Review, Vol:25, No:2, ss.107-129.
- Arı, A. (2016), “Türkiye’deki Ekonomik Büyüme ve İşsizlik İlişkinin Analizi: Yeni Bir Eşbütünleşme Testi”, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Yıl:4, Cilt:4, Sayı:2, ss.57-67.
- Ayrangöl, Z. ve M. Tekdere, (2014), “Türkiye ve OECD Ülkelerinde Yapılan Eğitim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi”, EUL Journal of Social Sciences (V:II) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, s.1-30.

- Banerji, A. vd. (2015), "Youth Unemployment in Advanced Europe: Okun's Law and Beyond", IMF Working Paper.
- Choudhry, M. vd. (2012), "Key Determinants of Youth Unemployment in OECD Countries",
http://www.aiel.it/page/old_paper/Choudhry_Marelli_Signorelli.pdf
- Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014), "Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", Amme İdaresi Dergisi, Cilt:47, Sayı:2, ss.77-93.
- Çondur, F. Ve Cömertler Şimşir, N. (2016), "Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Genç İşsizlik" EUREFE2016 Bildiri Kitabı, ss.787-803.
- ÇSGB (2015), Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023).
- D'Ippolito, N. (2011), Youth Unemployment The Cases of Denmark and Italy, Department of Economics Copenhagen Business School, Number of UBS:180279.
- Doğrul, A. Naci (2009), "Ekonomik Büyümede Eğitim Harcamalarının Etkisi: Panel Veri Analizi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:25, ss.175-184.
- Erdayı, A.U. (2009), "Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye", Çalışma ve Toplum, Sayı:3, ss.133-162.
- Gedikoğlu, Tokay (2005), "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss.66-80.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015), "Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:22, ss.17-34.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013), "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma", Yönetim ve Ekonomi, Cilt:20, Sayı:1, ss.59-72.
- İzgi, B.B. (2012), "Genç İşsizliği ve Eğitim İle Olan İlişkisi", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:41, ss.295-310.
- İzgi, B.B. ve Arslan, İ. (2008), "Türkiye'de Genç İşsizliği, Eğitim ve Büyüme İlişkisi (1988-2008)" 2.Ulusal İktisat Kongresi 20-22 Şubat 2008 DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir-Türkiye.
- Kabaklarlı, E. ve Gür, M. (2011), "Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi",
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/esra_kabaklarli-murat_gur.pdf , ss.1-16.
- Kahraman, B. (2011), Youth Employment and Unemployment in Developing Countries: Macro Challenges with Micro Perspectives, University of Massachusetts Boston, Graduate Doctoral Dissertations and Masters Theses,
- Kanca, O.C. (2012), "Türkiye'de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:21, Sayı:2, ss.1-18.
- Karaarslan Erkan (2005), "Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi", Maliye Dergisi, Sayı:149, ss.36-73.
- Marelli, E. ve Vakulenko, E. (2014), "Youth Unemployment in Italy and Russia: Aggregate trends and individual determinants", The Economic and Labour Relations Review, Vol. 27(3) ss.387-405.
- Mazalliu, M. Ve Zogjani, J. (2015), "The Effect of Education and Economic Growth in the Labour Market in Transition Economies-Case Study for SEE Countries", Academic Journal of Business Administration, Law and Social Sciences, Vol:1, No:2, ss.156-167.
- Murat ve Şahin (2011), AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği, İTO Yayınlar AB Araştırmaları No: 2011-3.
- Muratoğlu, Y. (2011), Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişkisi ve Türkiye'de Okun Yasasının Sınanması, Hitit Üniversitesi SBE İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Nganwa, P. vd. (2015), "The Nature and Determinants of Urban Youth Unemployment in Ethiopia", Public Policy and Administration Research, ISSN 2224-5731, Vol.5, No:3, ss197-206.
- Pirim, Z. vd. (2014), "The Long-Term Impact of Educational and Health Spending on Unemployment Rates", European Journal of Economic and Political Studies 7, ss.49-69.
- Sam, S.O. ve Pokhariyal, G.P. (2016), "Modelling Economic Deternants of Youth Unemployment in Kenya", Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences 7(1), ss.31-38.
- Sayın, F. (2011), "Türkiye'de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:13, Sayı:4, ss.33-53.
- Sayre, E. vd. (2015), "The Determinants of Younth Unemployment in Qatar", Topics in Middle Eastern and African Economies, Vol:17, Issue No:2, ss.216-249.
- Sertkaya, Y. ve Okur, A. (2016), "Türkiye'de Genç İşsizliğin Belirleyicilerine Yönelik Ekonometrik Bir Analiz", Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:3 ss.155-168.
- Syed, A. ve Jabeen, U.A. (2016), "Determinants of Youth Unemployment-A Supply Side Analysis", European Journal of Business Economics and Accountancy, Vol:4, No:1, ss.97-105.
- TC Maliye Bakanlığı, Bütçe Gerekçeleri
(http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10275,2017yilibutcegerekcesi.pdf?0&_tag1=E595FBCC29FA4EAD494A56873635CD3CC34B8222)
- TÜİK (2016), Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi
TÜİK, www.tuik.gov.tr
- UNESCO (2012), Youth and Skills: Putting Education to Work, Fransa.